

NYKYTILAN KARTOITUS

Indikaattorit

SUOMEN UNICEFIN LAPSIYSTÄVÄLLINEN KUNTA -MALLI

Lapsiystävällinen kunta -mallin viiden eri sisällöllisen teema-alueen alla on lapsen oikeuksiin liittyviä kunnan rakenteita ja prosesseja kartoittavia indikaattoreita. Osa teemoista sisältää myös lasten hyvinvoinnin tilaa ja muutosta kuvaavia tulosindikaattoreita. Lisäksi nykytilan kartoitus sisältää Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamiseen liittyviä indikaattoreita. Kehittämistyön pitkän aikavälin tavoitteena on, että kunta saavuttaa erinomaisen tason kaikkien indikaattorien osalta.

RAKENNE- JA PROSESSI-INDIKAATTORIT:

Kunta itsearvioi jokaisen indikaattorin osalta oman tilanteensa hyödyntäen tasokuvauksia (1-4). Tasokuvaukset kannattaa lukea ja käydä läpi huolellisesti ennen lopullista tason valintaa. Jos mikään taso ei vastaa kunnan tilannetta (esimerkiksi lakisääteinen palvelu tai vaikka nuorisovaltuusto puuttuu kokonaan), niin merkitään kohta ”ei mikään näistä”, ja kuvataan tilanne lyhyesti tyhjään tekstikenttään.

Tason (1-4) valitsemisessa kunnan kannattaa hyödyntää esimerkiksi TEA-viisarin tietoja ja kunnan muita tietolähteitä.

TULOSINDIKAATTORIT:

Lapsiystävällinen kunta -mallin sisällöllisten teema-alueiden alla on myös **tulosindikaattoreita**. Tulosindikaattorit kuvaavat kunnan lasten hyvinvoinnin tilaa ja muutosta suhteessa kansallisiin keskiarvoihin. **Koordinaattori tai kyseisestä indikaattorista vastaava henkilö hakee kunnan tuloksen ja syöttää sen kyseiselle tiedolle varattuun kohtaan alle.**

Tiedot löytyvät kansallisesta tiedonkeruusta, kuntakohtaisesti pilkottuna. Suurin osa tulosindikaattoreista löytyy THL:n kouluterveyskyselystä, mutta tulosindikaattoreissa on hyödynnetty myös muita THL:n Tietoikkunasta (Sotkanetistä) löytyviä tietoja. Jokainen eri tietolähde löytyy tarkemmin indikaattorin kohdalta.

JOHDANTO LAPSEN OIKEUKSIIN - Lapsen oikeudet kunnan rakenteissa

Rakenne- ja prosessi-indikaattorit

KYSYMYS 1:	Kuntastrategia sisältää tavoitteen lapsen oikeuksien ja lapsiystävällisyyden toteutumisesta.
Taso 4:	Kuntastrategiaan on kirjattu tavoitteeksi lapsen oikeuksien toteutuminen ja avattu lasten erityistä asemaa.
Taso 3:	Kuntastrategiaan on kirjattu lapset ja hyvinvointi ja avattu lasten erityistä asemaa ja/tai viitattu eri lapsiryhmiin. Ei viitata lapsen oikeuksiin ja niiden toteutumiseen.
Taso 2:	Kuntastrategiaan on kirjattu lapset ja hyvinvointi, mutta ei viitata lapsen oikeuksiin eikä eritellä lasten erityistä asemaa ja/tai eri lapsiryhmiä.
Taso 1:	Kuntastrategiaan ei ole kirjattu lapsen oikeuksia eikä lasten hyvinvointia.

KYSYMYS 2: Lapsen oikeudet (etenkin yhdenvertaisuus, osallisuus, lapsen edun harkinta, oikeus elämään ja kehittymiseen) sisältyvät lasten kannalta keskeisiin, koko kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, ohjelmiin ja suunnitelmiin.

- hyvinvointikertomus ja (lasten ja nuorten) hyvinvointisuunnitelma
- kotouttamissuunnitelma
- osallisuus- tai vuorovaikutussuunnitelma
- oppilaitosten yhdenvertaisuussuunnitelma
- kunnan toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma (ei henkilöstöä koskeva)
- oppilaitosten tasa-arvosuunnitelma
- kunnan toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma (ei henkilöstöä koskeva)

Taso 4:	Vähintään lapsen oikeuksien yleisperiaatteet sisältyvät kaikkiin kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, ohjelmiin ja suunnitelmiin (ainakin osallisuus- tai vuorovaikutussuunnitelma, kotouttamissuunnitelma, kolme eri yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa, oppilashuoltosuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, hyvinvointikertomus). Näissä huomioidaan myös eri lapsiryhmät ja eri ikäiset lapset. Suunnitelmien ja ohjelmien toteutumista seurataan ja arvioidaan.
Taso 3:	Kaikki tai osa lapsen oikeuksien yleisperiaatteista sisältyy suurimpaan osaan kuntaa ohjaavista asiakirjoista, dokumenteista ja suunnitelmista. Suunnitelmien ja ohjelmien toteutumista seurataan ja arvioidaan.
Taso 2:	Kaikki tai osa lapsen oikeuksien yleisperiaatteista sisältyy joihinkin kuntaa ohjaavista asiakirjoista, dokumenteista ja suunnitelmista.
Taso 1:	Lapsen oikeuksien yleisperiaatteet eivät sisälly kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, dokumentteihin tai suunnitelmiin.

KYSYMYS 3: Kunnan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa lapsen oikeuksien toteuttamista käytännön tasolla ja paikallisesti, valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita konkretisoiden.

Taso 4:	Paikallinen VASU edistää monipuolisesti lapsen oikeuksia. Se on laadittu siten, että lapsen oikeudet on huomioitu monipuolisesti niin opetuksen sisällöissä kuin toimintakulttuurissa. VASU sisältää lukuisia käytännön esimerkkejä ja kattaa lapsen oikeuksien kirjon. Lapsen oikeuksien yleisperiaatteet ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä.
Taso 3:	Paikallinen VASU kunnioittaa lapsen oikeuksia sanoittamalla niitä ja viemällä niitä käytäntöön. VASU sanoittaa käytännön esimerkeillä lapsen oikeuksien käsittelyä varhaiskasvatuksessa ja lapsen oikeuksien huomioimista varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa.
Taso 2:	Paikallinen VASU toistaa valtakunnallisen VASUn lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteet. Paikallisessa VASUssa on kuvattu konkreettisesti ainakin yhtä lapsen oikeuksia edistävää käytäntöä.
Taso 1:	Paikallinen VASU ei nosta erikseen esille veloitetta edistää lapsen oikeuksia.

KYSYMYS 4: Kunnan paikallinen perusopetussuunnitelma ohjaa lapsen oikeuksien toteuttamista käytännön tasolla ja paikallisesti, valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita konkretisoiden.

Taso 4:	Paikallinen OPS edistää lapsen oikeuksia viemällä niitä suunnitelmallisesti ja monipuolisesti eteenpäin. Lapsen oikeudet on huomioitu monipuolisesti niin opetuksen sisällöissä kuin koulun toimintakulttuurissa. OPS sisältää lukuisia käytännön esimerkkejä ja kattaa lapsen oikeuksien kirjon sekä kuvaa lasten kuulemisen menetelmiä tai lasten osallisuutta koulun arjessa. OPSissa kuvataan inklusiivisia, kaikkien lasten toimijuutta ja yhteisöön kiinnittymistä ja kiusaamisen ehkäisyä tukevia toimintatapoja ja menetelmiä. Lapsen oikeuksien yleisperiaatteet ohjaavat koulun toimintakulttuurin kehittämistä. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta lisääviä toimintatapoja on kuvattu OPSissa.
---------	--

- Taso 3: Paikallinen OPS kunnioittaa lapsen oikeuksia sanoittamalla niitä ja osin viemällä niitä käytäntöön. Paikallinen OPS kuvaa joillakin käytännön esimerkeillä lapsen oikeuksien käsittelyä opetuksessa ja niiden huomioimista koulun toimintakulttuurissa.
- Taso 2: Paikallisessa OPSissa on kuvattu yksittäinen lapsen oikeuksien edistämistä kuvaava asia.
- Taso 1: Paikallinen OPS ei nosta erikseen esille velvoitetta edistää lapsen oikeuksia.

KYSYMYS 5: Kunta varmistaa, että jokainen lapsi ja nuori saa tietoa omista oikeuksistaan (ihmisoikeuskasvatus).

- Taso 4: Kaikki lapset ja nuoret ovat saaneet useaan otteeseen tietoa lapsen oikeuksista esimerkiksi koulussa ja varhaiskasvatuksessa. Lastensuojelussa kerrotaan lapsen oikeuksista, kun lapsi on avohuollon ja sijaishuollon asiakkaana. Syntymäkodin ulkopuolelle sijoitetut lapset saavat tietoa omista oikeuksistaan osana sijaishuoltopaikkaan tutustumista ja asettumista.
- Taso 3: Kaikki lapset ja nuoret ovat kuluneen vuoden aikana osallistuneet yksittäiseen tilaisuuteen/oppituntiin/teemapäivään, jossa ihmisoikeudet, mukaan lukien lapsen oikeudet, ovat olleet esillä.
- Taso 2: Lapset ja nuoret globaalikasvatukseen erikoistuneissa tai joissain kouluissa ovat saaneet tietoa ihmisoikeuksista, mukaan lukien lapsen oikeudet.
- Taso 1: Lapsen oikeuksia ei tunnisteta eikä niistä tiedoteta lapsia ja nuoria.

KYSYMYS 6: Kunnan viranhaltijat, työntekijät, luottamushenkilöt ja keskeiset sidosryhmät on perehdytetty lapsen oikeuksiin. Lapsen oikeudet ovat osana kunnan perehdytysohjelmia.

- Taso 4: Lähes kaikki viranhaltijat ja työntekijät ja kaikki luottamushenkilöt perehdytetään ihmis- ja lapsen oikeuksiin osana kunnan perehdytysohjelmia.
- Taso 3: Suuri osa työntekijöistä ja luottamushenkilöistä perehdytetään ihmis- ja lapsen oikeuksiin. Lapsen oikeudet ovat osa kunnan perehdytysohjelmia.
- Taso 2: Työntekijöille ja luottamushenkilöille tarjotaan mahdollisuutta perehtyä ihmis- ja lapsen oikeuksiin, mutta lapsen oikeudet eivät ole osa kunnan perehdytysohjelmia.
- Taso 1: Ei lainkaan perehdytystä tai koulutusta lapsen oikeuksista.

KYSYMYS 7: Lasten ja nuorten parissa työskentelevät (mm. varhaiskasvattajat, opettajat, nuorisopalvelujen ja lastensuojelun työntekijät) saavat täydennyskoulutusta lapsen oikeuksista.

- Taso 4: Kaikkien lasten ja nuorten parissa työskentelevien (myös kunnan kolmas sektori yms.) edellytetään osallistuvan täydennyskoulutukseen lapsen oikeuksien teemoista. Koulutus on jatkuvaa ja monipuolista. Tiedon jakamisesta yksiköissä huolehditaan. Koulutusten toteutumista seurataan ja vaikutuksia arvioidaan.
- Taso 3: Täydennyskoulutusta on jatkuvasti tarjolla. Se on vapaaehtoista ja/tai satunnaista, mutta sen toteutumista seurataan.

- Taso 2: Täydennyskoulutusta on jonkin verran tarjolla. Se on vapaaehtoista ja/tai satunnaista, eikä toteutumista seurata.
- Taso 1: Koulutusta ei järjestetä.

KYSYMYS 8: Kunnan viestintä edistää lapsen oikeuksien näkymistä ja toteutumista.

- Taso 4: Viestintä on saavutettavaa ja esteetöntä (saavutettavuusdirektiivin edellytysten lisäksi esim. selkokieliäisyys ja eri kieliversiot). Lapsiperheille ja lapsille on suunnattu viestintää, ja lapsiperheille suunnatut palvelut löytyvät helposti ja kootusti. Kunnassa on selkeät vastuut lapsille viestimisestä. Lasten asiat nousevat esiin myös kunnan muussa viestinnässä. Viestinnässä on lapsia, nuoria ja lapsuutta arvostava sävy, ja siinä esiintyy moninaisia lapsia ja perheitä. Viestinnässä vältetään stereotyyppien vahvistamista. Kunta viestii avoimesti onnistumisistaan, haasteistaan ja päätösten taustoista (esim. lapsivaikutusten arvioinnit). Viestintää tehdään ja suunnitellaan myös yhdessä moninaisten lasten kanssa, ja heiltä kerätään palautetta viestinnän saavutettavuudesta. Viestintää kohdennetaan tarpeen mukaan monimuotoiset perheet huomioiden (esim. viestintä varhaiskasvatusmahdollisuuksista vieraskielisille perheille). Kunta viestii myös lasten käyttämissä viestintäkanavissa.
- Taso 3: Viestintä on saavutettavaa ja esteetöntä (saavutettavuusdirektiivin edellytysten lisäksi esim. selkokieliäisyys, eri kieliversiot). Lapsiperheille ja lapsille on suunnattu viestintää, ja palvelut on helppo löytää. Lasten asiat nousevat esiin viestinnässä ja lapsista, nuorista ja lapsuudesta puhutaan arvostavasti ja lasten toimijuutta korostaen.
- Taso 2: Viestintä täyttää saavutettavuusdirektiivin edellytykset. Lapsiperheille on suunnattu jonkin verran viestintää, ja palvelut on helppo löytää. Viestinnän sisällöissä lapsiäiheita nostetaan silloin tällöin, eikä niiden sävyyn puhua lapsista ole kiinnitetty erityistä huomiota.
- Taso 1: Viestintä ei vielä täytä täysin saavutettavuusdirektiivin edellytyksiä. Lapsen oikeuksien toteuttamiseen viestinnän keinoin ei ole vielä panostettu.

YHDENVERTAISUUS

Rakenne- ja prosessi-indikaattorit

KYSYMYS 1: Kunnan toiminnan suunnittelussa huomioidaan haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja perheiden näkökulma. Kerätkää vastaukset toimialakohtaisesti.

- ulkomaalaistaustaiset lapset
- turvapaikanhakijalapset
- vieraskieliset lapset
- seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret
- mielenterveysongelmia kohdanneet lapset / kohdanneiden perheiden lapset
- päihdeongelmia kohdanneet nuoret / kohdanneiden perheiden lapset
- köyhien tai vähävaraisten perheiden lapset
- toimintarajoitteiset tai vammaiset lapset tai pitkäaikaisesti sairaat lapset
- syrjäseudulla tai sosioekonomisesti heikommin toimeentulevalla alueella asuvat lapset
- syntymäkodin ulkopuolelle sijoitetut lapset
- saamelais- ja romanilapset
- uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset

Taso 4: Suunnittelussa ja toiminnan kehittämisessä käytetään eri ryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kokemustietoa ja näkemyksiä syrjinnän muodoista, ulkopuolisuuden kokemuksista sekä eri ryhmien osalta eriteltyä tilastotietoa. Kaikki toimialat ja yksiköt ovat pohtineet, miten kaikkien haavoittuvien lapsiryhmien yhdenvertaisuuden ja osallistumisen esteitä voidaan poistaa ja miten syrjintää voidaan ehkäistä. Syrjinnän ehkäisyssä huomioidaan syrjinnän eri muodot, esimerkiksi systemaattinen torjuminen, asettaminen muita huonompaan asemaan ja toimimatta jättäminen.

Taso 3: Suunnittelussa ja toiminnan kehittämisessä käytetään joidenkin eri ryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kokemustietoa ja näkemyksiä syrjinnän muodoista ja ulkopuolisuuden kokemuksista sekä eri ryhmien osalta eriteltyä tilastotietoa. Lähes kaikki toimialat ja yksiköt ovat pohtineet,

miten lähes kaikkien haavoittuvien lapsiryhmien yhdenvertaisuuden ja osallistumisen esteitä voidaan poistaa ja ehkäistä.

Taso 2: Suunnittelussa ja toiminnan kehittämisessä käytetään satunnaisesti joidenkin lasten ja nuorten kokemustietoa ja näkemyksiä syrjinnän muodoista ja ulkopuolisuuden kokemuksista. Muutamat toimialat ja yksiköt ovat joskus pohtineet, miten haavoittuvien lapsiryhmien yhdenvertaisuuden ja osallistumisen esteitä voidaan poistaa ja ehkäistä.

Taso 1: On pohdittu yksittäisen lapsiryhmän tai yksittäisen toimialan osalta tai ei ole pohdittu lainkaan.

KYSYMYS 2: Kunta kohdentaa resursseja tai erityistä tukea haavoittuvassa asemassa oleville lapsille.

Taso 4: Kunnassa kerätään kattavasti tietoa esim. sosioekonomisesti heikossa asemassa olevien alueiden ja koulujen tunnistamiseksi. Käytössä on useita positiivisen erityiskohtelun muotoja ja rahoitusmalleja resurssien ja tuen kohdentamiseen haavoittuvassa asemassa oleville. Kaavoitusratkaisulla ehkäistään alueellista eriarvoistumista.

Taso 3: Kunta kerää tietoa kohdentamisen mahdollistamiseksi, ja kunnassa on useampia positiivisen erityiskohtelun muotoja ja resursseja on kohdennettu haavoittuvassa asemassa olevien lasten tukemiseen.

Taso 2: Kunnassa on käytössä muutamia positiivisen erityiskohtelun muotoja, ei kohdennettuja resursseja.

Taso 1: Ei kohdennettua tukea.

KYSYMYS 3: Kunta ehkäisee syrjintää pyrkimällä vaikuttamaan kuntalaisten asenteisiin.

Taso 4: Kunnalla on (mahdollisesti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa) kampanjoita, sitoumuksia ja aktiivista viestintää kuntalaisille rasmin ja syrjinnänvastaisesta työstä. Vapaa sivistystyö, kirjastot, työväenopistot, urheiluseurat yms. toimivat aktiivisesti syrjintää vastaan. Kunnan oma viestintä edistää moninaisuuden näkymistä arjessa. Kunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmiin on kirjattu toimenpiteitä rasismia ja syrjintää vastaan. Syrjinnän vaarassa olevat kuntalaiset, lapset ja/tai järjestöt ovat mukana kampanjoiden ja toiminnan suunnittelussa ja niiden vaikutusten arvioinnissa.

Taso 3: Yksittäisiä kampanjoita tms. syrjinnänvastaista kuntalaisviestintää on ollut ja tulossa. Kunnan oma viestintä edistää moninaisuuden näkymistä arjessa. Kunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmiin on kirjattu toimenpiteitä rasismia ja syrjintää vastaan.

Taso 2: Kunnassa on joskus toteutettu yksittäisiä kampanjoita tms. tai niitä on suunnitteilla. Oman viestinnän vaikutuksia syrjinnän ehkäisyyn ei ole mietitty. Kunnan omassa viestinnässä puututaan reaktiivisesti syrjintään, mutta ei aktiivisesti edistetä rasmin ja syrjinnän vastaisuutta ja ihmisoikeuksia kunnioittavaa puhetapaa ja asenteita.

Taso 1: Kunnassa ei ole vielä tartuttu toimeen syrjivien asenteiden muuttamiseksi.

KYSYMYS 4:	Lapsia koskevaa tutkimus-, kokemus- ja viranomaistietoa eritellään kunnassa niin, että keskiarvon sijaan pystytään analysoimaan eri lapsiryhmien tilanne (esim. koulukiusaamisen osalta ulkomaalaista syntyperää olevien ja toimintarajoitteisten lasten tilanne sekä kunnan sisäiset alueelliset erot).
Taso 4:	Hyödynnettävä tieto on monipuolista ja sitä tarkastellaan eri lapsiryhmien ja eri alueiden osalta. Jos tietoa ei ole mahdollista eritellä, keksitään vaintoehtoisia tapoja (esim. haastattelut, järjestöt) saada moninaisia ääniä ja paikkatietoja esiin. Lisäksi eri-ikäisiltä lapsilta ja nuorilta kerätään systemaattisesti tietoa syrjinnän muodoista ja kokemuksista. Tarkastelun tulokset johtavat systemaattisesti toimintaan ja ohjaavat päätöksentekoa. Lapset ja nuoret ovat mukana tulkitsemassa ja kommentoimassa esim. kouluterveyskyselyn tuloksia.
Taso 3:	Tietoa tarkastellaan lähes kaikkien lapsiryhmien ja alueiden osalta. Tarkastelun tulokset johtavat melko usein käytännön toimiin tai ohjaavat päätöksentekoa. Lapset ja nuoret ovat mukana tulkitsemassa ja kommentoimassa esim. kouluterveyskyselyn tuloksia.
Taso 2:	Tietoa tarkastellaan joidenkin lapsiryhmien ja alueiden osalta. Tarkastelun tulokset johtavat harvoin käytännön toimiin tai ohjaavat päätöksentekoa.
Taso 1:	Tietoa ei vielä tarkastella eriytetysti.

KYSYMYS 5:	Kunta varmistaa, että jokaisella lapsella, (myös esim. vähävaraisen perheen lapsella sekä lapsella, jolla on vamma) on mahdollisuus harrastuksiin ja mielekkääseen vapaa-aikaan.
Taso 4:	Maksuttomia ja saavutettavia harrastuksia ja vapaa-ajan tiloja tarjotaan ja mahdollistetaan kaikille lapsille ja nuorille (esim. sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen erityistarpeet huomioitu). Vammaiset lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa henkilökohtaista apua ja kuljetuspalveluja, jotka mahdollistavat harrastukset ja ystävyssuhteet ilman perheen kuormittumista. Harrastusten saavutettavuutta arvioidaan vuosittain.
Taso 3:	Maksuttomia ja saavutettavia harrastuksia ja vapaa-ajan tiloja tarjotaan ja mahdollistetaan suurimmalle osalle lapsista ja nuorista, huomioiden vähintään lapset, joilla on vamma ja köyhien sekä vähävaraisten perheiden lapset. Harrastusten saavutettavuutta arvioidaan satunnaisesti.
Taso 2:	Kunnassa on tarjolla maksuttomia tai edullisia harrastustoimintoja, mutta niiden saavutettavuutta ei ole mietitty tai arvioitu esimerkiksi vammaisten lasten, sateenkaarilasten tai vieraskielisten lasten tarpeita huomioiden.
Taso 1:	Ei monipuolisia, saavutettavia tai edullisia harrastusvaihtoehtoja tai vapaa-ajan tiloja lapsille ja nuorille.

KYSYMYS 6:	Lasten kasvuympäristö tukee lapsen oikeutta omaan kieleensä ja kulttuuriinsa.
Taso 4:	Varhaiskasvatus, perusopetus ja toinen aste sekä nuorisopalvelut toimivat kieli- ja kulttuuritietoisesti, jolloin kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi oppimisen ja toiminnan kokonaisuutta. Kulttuuri- ja liikuntapalveluissa huomioidaan kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus. Lapsen oman äidinkielen opetusta tarjotaan saavutettavasti. Kansallisten vähemmistökielten kuten romanin, kolmen Suomessa puhuttavan saamen kielen sekä viittomakielen opetusta tarjotaan ja kehitetään mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan. Lasta kannustetaan käyttämään omaa kieltään. Huoltajia informoidaan oman äidinkielen opiskelun mahdollisuuksista.

- Taso 3: Kieli- ja kulttuuritietoisuus toteutuu suurimmassa osassa yksiköitä ja toimialoja. Kunnassa vastataan lähes kaikkien kieli- ja kulttuuriryhmien tarpeisiin.
- Taso 2: Kieli- ja kulttuuritietoisuus toteutuu osassa yksiköitä ja toimialoja. Joidenkin kieli- ja kulttuuriryhmien tarpeita on huomioitu.
- Taso 1: Kunnassa ei ole kiinnitetty erityistä huomiota kieli- ja kulttuuritietoisuuteen.

KYSYMYS 7: Etsivää nuorisotyötä ja muita matalan kynnyksen tukipalveluja nuorille (esim. Ohjaamo) toteutetaan kunnassa jatkuvina toimintamuotoina.

- Taso 4: Useampia jatkuvia toimintamuotoja, joita on suunnattu syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, esimerkiksi työn ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille. Toimintaa seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.
- Taso 3: Muutamia pysyviä toimintamuotoja.
- Taso 2: Joitain toimintamuotoja, joilla ei ole jatkuvaa rahoitusta.
- Taso 1: Lain velvoittamien tukimuotojen lisäksi ei muita toimintoja.

KYSYMYS 8: Lasten kasvuympäristöissä sekä kaavoituksen keinoin ehkäistään aktiivisesti lasten eriarvoistumista ja huoltajien matalan koulutustason periytyvyyttä.

- Taso 4: Koko kunnan kasvatusta ja koulutusta, nuorisotyötä ja lastensuojelua ohjaa myönteinen tunnistaminen ja lapsen omien vahvuuksien tukeminen. Lasten hyvinvointi nähdään erottamattomana osana kasvua ja oppimista. Ryhmäkoot on onnistuttu pitämään kohtuullisina tai opetusjärjestelyt tukevat muulla tavoin oppijoiden tarpeita. Inklusiopäätöksiä ohjaa lapsen etu, ei talous. Jos kunnassa on vastaanottokeskus, kunta tarjoaa myös turvapaikanhakijalapsille mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatukseen. Kunnassa on kohdennettu positiivisen erityiskohtelun määrärahoja ehkäisemään eriarvoistumista. Kaavoituspäätöksissä punnitaan vaikutukset eriarvoistumiskehitykseen.
- Taso 3: Lähes kaikissa yksiköissä ja kaavoituksessa on käytössä monipuolisia toimintamalleja eriarvoistumisen ehkäisemiseen ja vahvuuksien tukemiseen sekä resursseja hyvinvoinnin edistämiseen. Kunnassa on kohdennettu positiivisen erityiskohtelun määrärahoja ehkäisemään eriarvoistumista. Jos kunnassa on vastaanottokeskus, kunta tarjoaa myös turvapaikanhakijalapsille mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatukseen.
- Taso 2: Joissain yksiköissä on käytössä toimintamalleja eriarvoistumisen ehkäisemiseen, vahvuuksien tukemiseen ja resursseja hyvinvoinnin edistämiseen. Jos kunnassa on vastaanottokeskus, kunta tarjoaa myös turvapaikanhakijalapsille mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatukseen.
- Taso 1: Asiaan ei ole kiinnitetty huomiota.

Tulosindikaattorit

KYSYMYKSI 1: Perheen koettu taloudellinen tilanne kohtalainen tai sitä huonompi

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 25,4%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYKSI 2: Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 7,9%

Tietolähde: Sotkanet / Tilastokeskus (Tutkintorekisteri)

KYSYMYKSI 3: Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 16,9%

Tietolähde: Sotkanet / Työssäkäyntitilasto (Tilastokeskus)

KYSYMYKSI 4: Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16- 24 -v.

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 1,7%

Tietolähde: Sotkanet / Eläketilastot (ETK)

KYSYMYKSI 5: Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 95,9%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

8. ja 9. luokan oppilaat, toimintarajoitteita kokevat nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 82,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely, toimintarajoitteita kokevat lapset ja nuoret 2017

8. ja 9. luokan oppilaat, ulkomailla syntyneet nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 75,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely, ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret 2017

LAPSEN ETU

Rakenne- ja prosessi-indikaattorit

KYSYMYS 1:	Lapsi yksilönä: Kunnassa on käytössä selkeät ohjeistukset lapsen edun ensisijaisen huomioon ottamisen systemaattiseksi toteuttamiseksi. Lapsen edun arvioimista tekee yhdessä pätevien ammattilaisten joukko.
Taso 4:	Lapsen edun ensisijaisen huomioon ottamisen systemaattisen toteuttamisen tueksi on kunnassa käytössä koko kunnan tasolla hyväksytyt, yhteiset selkeät ohjeistukset, joita eri toimialojen työntekijät hyödyntävät aktiivisesti yksittäistä lasta koskeissa hallinnollisissa päätöksissä. Kunnan työntekijät kokevat, että heillä on riittävästi aikaa lapsen edun arvioimisen tekemiseen. Lapsen edun täytäntöönpanoa tuetaan kunnassa esim. mentoroinnin ja koulutusten avulla.
Taso 3:	Lapsen edun ensisijaisen huomioon ottamisen systemaattisen toteuttamisen tueksi on kunnassa käytössä selkeät ohjeistukset, joita eri toimialojen työntekijät hyödyntävät jonkin verran yksittäistä lasta koskeissa hallinnollisissa päätöksissä.
Taso 2:	Lapsen edun ensisijaisen huomioon ottamisen toteuttamisen tueksi on kunnassa laadittu ohjeistuksia joillakin toimialoilla. Ohjeita hyödynnetään jonkin verran.
Taso 1:	Lapsen edun ensisijaisen huomioon ottamisen systemaattisen toteuttamisen tueksi yksittäistä lasta koskeissa hallinnollisissa päätöksissä ei ole laadittu ohjeistuksia.
KYSYMYS 2:	Lapsi yksilönä: Lapsen edun ensisijaisuus on otettu huomioon systemaattisesti ja kattavasti kaikissa yksittäistä lasta koskeissa hallinnollisissa päätöksissä ml. huostaanottotapauksissa.
Taso 4:	Lapsen edun arviointi on avattu ja sen vaikutukset päätökseen on perusteltu kaikissa yksittäistä lasta koskeissa päätöksissä tai toimenpiteissä. Viranomaisella on ollut mahdollisuus kerätä

kaikki tosiseikat ja tiedot sekä vahvistaa ja analysoida ne osana lapsen edun arviointia. Lapsen edun arviointi on tehty noudattaen lapsen edun menettelytapoja (kuten lapsen kuuleminen ja riittävä riipeys prosessissa). Lasten kokemus on, että päätös ja lapsen edun arviointi on pystytty tekemään oikea-aikaisesti/lyhyessä ajassa ja että heitä on kuultu arviointiprosessissa lapsiystävällisellä tavalla.

- Taso 3: Lapsen edun arviointi on avattu ja sen vaikutukset päätökseen on perusteltu kaikissa yksittäistä lasta koskeissa päätöksissä tai toimenpiteissä. Viranomaisella on ollut mahdollisuus kerätä kaikki tosiseikat ja tiedot sekä vahvistaa ja analysoida ne osana lapsen edun arviointia. Lapsen edun arviointi on tehty noudattaen lapsen edun menettelytapoja (kuten lapsen kuuleminen ja riittävä riipeys prosessissa).
- Taso 2: Lapsen edun arviointi on avattu ja sen vaikutukset päätökseen on perusteltu kaikissa yksittäistä lasta koskeissa päätöksissä tai toimenpiteissä. Viranomaisella on ollut mahdollisuus kerätä kaikki tosiseikat ja tiedot sekä vahvistaa ja analysoida ne osana lapsen edun arviointia.
- Taso 1: Lapsen edun arviointi on avattu ja sen vaikutukset päätökseen on perusteltu kaikissa yksittäistä lasta koskeissa päätöksissä tai toimenpiteissä, mutta viranomaisella ei ole ollut riittävästi resursseja (esim. aika) tehdä sitä tarpeeksi kattavasti.

KYSYMYS 3: Lapset ryhmänä: Lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA) käyttöönoton ja systemaattiseen toteuttamisen tueksi on kunnassa käytössä selkeät ohjeistukset. Lapsivaikutusten arviointia tekee yhdessä pätevien ammattilaisten joukko.

- Taso 4: LAVAn käyttöönoton ja systemaattisen toteuttamisen tueksi on kunnassa käytössä koko kunnan tasolla hyväksytyt, yhteiset selkeät ohjeistukset, joita eri toimialojen työntekijät sekä päättäjät hyödyntävät aktiivisesti. Kunnan työntekijät kokevat, että heillä on riittävästi aikaa LAVAn tekemiseen. Päättäjät kokevat, että LAVA tukee päätöksentekoa. LAVAA tuetaan kunnassa esim. mentoroinnin ja koulutusten avulla. LAVAn tukemiseksi on luotu sektorirajat ylittävä valmistelurakenne ja prosessitukea valmistelijalle.
- Taso 3: LAVAn käyttöönoton systemaattisen toteuttamisen tueksi on kunnassa käytössä selkeät ohjeistukset, joita eri toimialojen työntekijät sekä päättäjät hyödyntävät jonkin verran. Kunnan työntekijät kokevat, että heillä on riittävästi aikaa LAVAn tekemiseen.
- Taso 2: LAVAn käyttöönoton ja systemaattisen toteuttamisen tueksi on kunnassa laadittu ohjeistuksia joillakin toimialoilla. Ohjeita hyödynnetään jonkin verran.
- Taso 1: LAVAn käyttöönoton ja systemaattisen toteuttamisen tueksi ei ole laadittu ohjeistuksia.

KYSYMYS 4: Lapset ryhmänä: Lapsivaikutusten arviointeja (LAVAA) toteutetaan kunnassa systemaattisesti.

- Taso 4: Kunnassa on laadittu linjaus, jonka pohjalta LAVAA toteutetaan systemaattisesti aina, kun käsiteltävä/päätettävä asia koskee lapsia tai lapsiryhmiä. Arviointeja on jo toteutettu kunnassa kaikilla eri toimialoilla. LAVAA varten kerättävä tieto on kattavaa, ja sitä on koottu kunnan yhteiseksi tietopohjaksi. Lasten (sekä perheiden/huoltajien) näkemysten huomiointi ja osallisuus varmistetaan aina systemaattisesti osana LAVAA. Arvioinnit dokumentoidaan hyvin, ja ne liitetään osaksi päätösasiakirjoja. Aiemmin toteutettujen arviointien tieto on helposti kaikkien kunnan viranhaltijoiden ja päättäjien saatavilla. Päättäjät kokevat, että LAVA tukee päätöksentekoa.
- Taso 3: Kunnassa on laadittu linjaus, jonka pohjalta LAVAA toteutetaan lähes aina, kun käsiteltävä/päätettävä asia koskee lapsia tai lapsiryhmiä. Arviointeja on jo toteutettu kunnassa useilla eri toimialoilla. Lapsivaikutusten arviointia varten kerättävä tieto on kattavaa. Lasten sekä perheiden/huoltajien näkemysten huomiointi ja osallisuus varmistetaan useimmiten osana LAVAA. Arvioinnit dokumentoidaan ja aiemmin toteutettujen arviointien tieto on

kaikkien kunnan viranhaltijoiden ja päättäjien saatavilla. Päättäjät kokevat, että LAVA tukee päätöksentekoa.

Taso 2: Kunnassa toteutetaan LAVAa satunnaisesti, kun käsiteltävä/päätettävä asia koskee lapsia tai lapsiryhmiä. Arviointeja on jo toteutettu kunnassa muutamilla eri toimialoilla. LAVAa varten kerätään jonkin verran tietoa. Lasten sekä perheiden/huoltajien näkemysten huomiointi ja osallisuus varmistetaan satunnaisesti osana LAVAa. Arvioinnit dokumentoidaan eri toimialoilla eri tavoin.

Taso 1: Kunnassa on toteutettu yksi tai ei yhtään LAVAa. LAVAa ei tunneta eikä sitä nähdä tarpeelliseksi.

KYSYMYS 5: Kunta jäljittää ja seuraa poikkihallinnollisesti julkisten varojen käyttöä lapsiin sekä tekee lapsivaikutusten arviointia talousarviopäätöksistään (lapsibudjetointi eli LABU).

Taso 4: Kunta systemaattisesti jäljittää ja seuraa poikkihallinnollisesti varojen käyttöä lapsiin ja analysoi vaikutuksia. LABU on systemaattisena osana lapsivaikutusten arvioinnin prosesseja. LABUun on kunnassa yhdenmukainen malli, nimetty toteuttajataho ja se on juurrutettu osaksi talousprosesseja. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa LABUun. Henkilöstön LABU-osaamista ja teknisiä ratkaisuja kehitetään.

Taso 3: Kunta suurimmalta osin jäljittää ja seuraa poikkihallinnollisesti varojen käyttöä lapsiin ja analysoi vaikutuksia. LABU on usein osana lapsivaikutusten arvioinnin prosesseja. LABUun on malli/malleja, nimetty toteuttajataho ja se on juurrutettu osaksi joitain talousprosesseja. LABUa toteutetaan kunnassa, mutta sille ei vielä ole löydetty vakiintunutta muotoa. Kunnassa tarvitaan vielä lisää perehtymistä LABUn tulosten tulkintaan ja johtopäätösten tekemiseen niiden pohjalta.

Taso 2: Kunta satunnaisesti jäljittää ja seuraa poikkihallinnollisesti varojen käyttöä lapsiin. Kunnassa on otettu ensimmäisiä askeleita tai tehty kokeiluita LABUn käyttöönottamiseksi.

Taso 1: Kunta ei vielä pysty jäljittämään varojen käyttöä lapsiin. Kunnassa ei ole vielä otettu askeleita LABUn hyödyntämiseksi.

Tulosindikaattorit

KYSYMYS 1: Elämään tyytyväisyys (erittäin tyytyväinen elämäänsä tai tyytyväinen elämäänsä)

4. ja 5. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 89,5%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 79,5 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 2: Elämään tyytyväisyys (erittäin tyytyväinen elämäänsä tai tyytyväinen elämäänsä)

8. ja 9. luokan oppilaat, toimintarajoitteiset nuoret.

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 49,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

8. ja 9. luokan oppilaat, ulkomaista syntyperää olevat nuoret.

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 64,4 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

A photograph of two young children playing with bubbles. On the left, a boy with dark hair and a yellow shirt looks up at a bubble. On the right, a girl with blonde braids and a red and white striped shirt blows a bubble. The background is blurred, showing an outdoor setting.

OIKEUS ELÄMÄÄN JA KEHITTYMISEEN

Rakenne- ja prosessi-indikaattorit

KYSYMYKSET 1:	Kunta varmistaa, että jokaisen lapsen elämässä on vähintään yksi turvallinen aikuinen, johon lapsi voi luottaa ja joka tukee lasta kasvussa ja kehityksessä.
Taso 4:	Kunnassa on käytössä erilaisia tapoja kerätä tietoa lasten ja nuorten näkemyksistä koskien heidän aikuissuhteitaan. Saatua tietoa hyödynnetään aktiivisesti osana palvelujen ja toimintojen kehittämistä. Kunnassa tuetaan lapselle ja nuorelle tärkeiden ihmissuhteiden kehittymistä ja säilymistä. Tähän kiinnitetään erityistä huomiota silloin, kun lapsi tai nuori on sijoitettu syntymäkodin ulkopuolelle tai on yksin maahan tullut turvapaikanhakija. Kunta varmistaa, että lapsella on eri kasvu- ja kehitysyhteisöissä turvallisia aikuisia, joille he voivat puhua itselleen tärkeistä asioista ja joilta he saavat tarvitessaan apua. Myös muiden aikuisten kuin lasten huoltajien merkitys lasten arjessa tunnustetaan ja sitä vahvistetaan/tuetaan.
Taso 3:	Kunnassa on käytössä erilaisia tapoja kerätä tietoa lasten ja nuorten näkemyksistä koskien heidän aikuissuhteitaan. Kunnassa tuetaan lapselle ja nuorelle tärkeiden ihmissuhteiden kehittymistä ja säilymistä. Kunta varmistaa, että lapsella on eri kasvu- ja kehitysyhteisöissä turvallisia aikuisia, joille he voivat puhua itselleen tärkeistä asioista ja joilta he saavat tarvitessaan apua.
Taso 2:	Turvallisen aikuisen merkitys lasten arjessa on tunnustettu koko kunnan tasolla. Turvallisen aikuisen merkitystä ja läsnäoloa lapsen arjessa tuetaan yksittäisissä kasvuympäristöissä.
Taso 1:	Turvallisten aikuisten roolia lasten arjessa ei tueta kunnan rakenteilla tai toimenpiteillä.

KYSYMYS 2:	Lapsille suunnatuissa palveluissa ehkäistään kiusaamista ja edistetään yhteisöllisyyttä. Lisäksi lasten kasvuympäristöissä edistetään lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
Taso 4:	Kunnan varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja oppilaitoksissa on laadittu selkeä kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma, joka keskittyy vahvasti ennakoidaan toimintaan. Laaditut suunnitelmät ovat kattavia ja niitä toteutetaan kunnassa systemaattisesti. Kiusaamiseen puututaan aina. Suunnitelmien mukaisten toimenpiteiden laatimisessa on ollut lähes aina mukana lapsia ja nuoria, ja toimenpiteistä viestitään lapsille ja nuorille. Lisäksi muissa lapsille suunnatuissa toiminnoissa, kuten nuorisopalveluissa ja harrastustoiminnassa, varmistetaan, että kiusaamista ehkäistään erittäin aktiivisesti ja siihen puututaan aina. Lapsia työssään kohtaavilla aikuisilla on systemaattisesti käytössään toimintamalleja yhteisöllisyyden vahvistamiseen sekä erittäin hyvät valmiudet tukea lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
Taso 3:	Kunnan varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja oppilaitoksissa on laadittu selkeä kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma, joka keskittyy vahvasti ennakoidaan toimintaan. Laaditut suunnitelmät ovat kattavia ja niitä toteutetaan kunnassa systemaattisesti. Kiusaamiseen puututaan aina. Suunnitelmien mukaisten toimenpiteiden laatimisessa on ollut melko usein mukana lapsia ja nuoria, ja toimenpiteistä viestitään lapsille ja nuorille. Lisäksi muissa lapsille suunnatuissa toiminnoissa, kuten nuorisopalveluissa ja harrastustoiminnassa, varmistetaan, että kiusaamista ehkäistään aktiivisesti ja siihen puututaan aina. Lapsia työssään kohtaavilla aikuisilla on käytössään joitain toimintamalleja yhteisöllisyyden vahvistamiseen sekä hyvät valmiudet tukea lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
Taso 2:	Kunnan varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja oppilaitoksissa on laadittu kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma, joka keskittyy ennakoidaan toimintaan. Laadittuja suunnitelmia toteutetaan kunnassa. Kiusaamiseen puututaan lähes aina. Suunnitelmien mukaisten toimenpiteiden laatimisessa on ollut satunnaisesti mukana lapsia ja nuoria. Lisäksi muissa lapsille suunnatuissa toiminnoissa, kuten nuorisopalveluissa ja harrastustoiminnassa, varmistetaan, että kiusaamista ehkäistään ja siihen puututaan lähes aina. Lapsia työssään kohtaavilla aikuisilla on käytössään melko vähän toimintamalleja yhteisöllisyyden vahvistamiseen sekä vähäiset valmiudet tukea lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
Taso 1:	Kunnan varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja oppilaitoksissa on laadittu kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma, joka keskittyy ennakoidaan toimintaan. Laadittuja suunnitelmia toteutetaan. Kiusaamiseen puututaan heikosti. Suunnitelmien mukaisten toimenpiteiden laatimisessa ei ole ollut mukana lapsia ja nuoria. Muissa lapsille suunnatuissa toiminnoissa, kuten nuorisopalveluissa ja harrastustoiminnassa, ei ole kiinnitetty huomiota kiusaamisen ehkäisyyn. Lapsia työssään kohtaavilla aikuisilla ei ole käytössään toimintamalleja yhteisöllisyyden vahvistamiseen, ja vain yksittäisillä työntekijöillä on valmiuksia tukea lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.

KYSYMYS 3: Kunnan (lapsi- ja perhe)palvelut tarjoavat tukea vanhemmuuteen. Kirjaa kommentteihin, mitä näyttöön perustuvia vanhemmuuden tuen menetelmiä kunnassa on käytössä.

Näyttöön perustuvia vanhemmuuden tuen menetelmiä:

- Ihmeelliset vuodet
- Lapset puheeksi
- Voimaperheet
- Perhekoulu POP
- VOIKUKKIA
- Theraplay
- Pidä kiinni
- Muu, mikä?

- Taso 4: Kunnassa on lapsi- ja perhepalveluista selkeät ohjeet, suunnitelmat ja hoitopolut ja erittäin hyvät resurssit tukea vanhemmuutta. Lisäksi kunnassa on erittäin hyvät valmiudet ja resurssit tunnistaa ja ohjata tuen piiriin erityistä tukea tarvitsevia vanhempia ja huoltajia. Kunnassa on systemaattisesti käytössä näyttöön perustuvia vanhemmuuden tuen menetelmiä, kuten esim. Ihmeelliset vuodet tai Lapset puheeksi. Kunnan henkilöstöä on systemaattisesti koulutettu näiden menetelmien hyödyntämiseen työssään.
- Taso 3: Kunnassa on lapsi- ja perhepalveluista selkeät ohjeet, suunnitelmat ja hoitopolut ja hyvät resurssit tukea vanhemmuutta. Lisäksi kunnassa on hyvät valmiudet ja resurssit tunnistaa ja ohjata tuen piiriin erityistä tukea tarvitsevia vanhempia ja huoltajia. Kunnassa on laajasti käytössä näyttöön perustuvia vanhemmuuden tuen menetelmiä, kuten esim. Ihmeelliset vuodet tai Lapset puheeksi. Kunnan henkilöstöä on koulutettu näiden menetelmien hyödyntämiseen työssään.
- Taso 2: Kunnassa on lapsi- ja perhepalveluista ohjeita, suunnitelmia, hoitopolkuja ja kohtuulliset resurssit tukea vanhemmuutta. Kunnassa on käytössä joitain vanhemmuuden tuen menetelmiä. Tukea on saman verran kaikille vanhemmille ja huoltajille. Kunnan henkilöstöä on koulutettu jonkin verran näiden menetelmien hyödyntämiseen työssään.
- Taso 1: Kunnassa on lapsi- ja perhepalveluista vain vähän ohjeita, suunnitelmia ja hoitopolkuja ja vähäiset resurssit tukea vanhemmuutta. Kunnassa on käytössä vain vähän vanhemmuuden tuen menetelmiä. Kunnan henkilöstöä on koulutettu vain vähän näiden menetelmien hyödyntämiseen työssään.

KYSYMYS 4: Kunnassa toteutuu yhteisöllinen opiskeluhoito oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla.

- Taso 4: Kunnassa on järjestetty yhteisöllinen monialainen opiskeluhoito oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla huolehtien riittävästä henkilöstöresursseista.
- Taso 3: Lähes kaikissa oppilaitoksissa ja yksiköissä on järjestetty yhteisöllinen monialainen opiskeluhoito oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla huolehtien riittävästä henkilöstöresursseista.
- Taso 2: Vain osassa oppilaitoksia ja yksiköitä on järjestetty yhteisöllinen monialainen opiskeluhoito oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla, ja henkilöstöresurssit ovat riittämättömät.
- Taso 1: Yhteisöllinen monialainen opiskeluhoito ei toteudu kunnassa oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla ja henkilöstöresurssit ovat riittämättömät.

KYSYMYS 5: Kunnan lastenneuvoloiden terveydenhoitajien henkilöstömitoitus on suositusten mukainen (enintään 340 lasta / kokopäivätoiminen terveydenhoitaja).

Suosituksista tarkemmin: Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, STM, 2014.

- Taso 4: Kunnassa on suositusten mukainen määrä lastenneuvoloiden terveydenhoitajia kaikissa yksiköissä.
- Taso 3: Kunnassa on lähes kaikissa yksiköissä suositusten mukainen määrä lastenneuvoloiden terveydenhoitajia.
- Taso 2: Kunnassa on vain osassa yksiköitä lähes suositusten mukainen määrä lastenneuvoloiden terveydenhoitajia.

Taso 1: Kunnassa jäädään suurimmassa osassa yksiköitä alle puoleen suositusten mukaisesta määrästä lastenneuvoloiden terveydenhoitajia.

KYSYMYS 6: Kunta varmistaa, että lasten ja nuorten perustason palvelut tukevat lasten ja nuorten mielenterveyden rakentumista arjessa. Kunnassa on tähän mielenterveystyöhön kattavat voimavarat, ja lapset saavat tarvittavan avun ja tuen viiveettä. Lisäksi yhteistyö eri toimijoiden välillä on toimivaa ja koordinoitua.

Lisätietoa kattavuuden arvioimiseksi:

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan Psykologin vastaanotolle on päästävä seitsemän oppilaitoksen työpäivän kuluessa ja kiireellisissä tapauksissa saman tai viimeistään seuraavan päivän aikana.

Suomen Psykologiliiton suositus on korkeintaan 600–800 oppilasta/opiskelijaa yhtä psykologia ja kuraattoria kohti.

Taso 4: Kunnassa on neuvoloiden, opiskeluhoollon sekä muissa lasten ja nuorten perustason palveluissa mielenterveystyöhön kattavat voimavarat ja ammattiryhmien välinen yhteistyö toimii ja on koordinoitu erittäin hyvin. Palvelujen kattavuutta ja toimivuutta arvioidaan säännöllisesti.

Taso 3: Kunnassa on neuvoloiden, opiskeluhoollon sekä muiden lasten ja nuorten perustason palveluissa mielenterveystyöhön hyvät voimavarat ja ammattiryhmien välillä on hyvin toimivaa ja koordinoitua yhteistyötä. Palvelujen kattavuutta ja toimivuutta arvioidaan usein.

Taso 2: Kunnassa on neuvoloiden, opiskeluhoollon sekä muiden lasten ja nuorten perustason palveluissa mielenterveystyöhön melko vähäiset voimavarat ja ammattiryhmien välillä on melko vähän koordinoitua ja toimivaa yhteistyötä. Palvelujen kattavuutta ja toimivuutta arvioidaan satunnaisesti.

Taso 1: Kunnassa on neuvoloiden, opiskeluhoollon sekä muiden lasten ja nuorten perustason palveluissa mielenterveystyöhön erittäin vähäiset voimavarat ja ammattiryhmien välillä on erittäin vähän koordinoitua ja toimivaa yhteistyötä. Palvelujen kattavuutta ja toimivuutta ei juurikaan seurata tai arvioida.

KYSYMYS 7: Kunnassa on jokaisella lapsella oikeus kattaviin terveys- ja mielenterveyspalveluihin. Tämä oikeus koskee myös lapsia, jotka elävät maassa ilman laillista oleskeluoikeutta (ns. paperittomat lapset).

Taso 4: Kunta turvaa samat terveys- ja mielenterveyspalvelut kaikille lapsille. Myös lapsilla, jotka elävät maassa ilman laillista oleskeluoikeutta (ns. paperittomat lapset), on oikeus samoihin terveys- ja mielenterveyspalveluihin kuin muilla kunnassa asuvilla lapsilla.

Taso 3: Kunta toteuttaa lakisääteisen kiireellisen hoidon lisäksi myös joitain muita palveluita maassa ilman laillista oleskeluoikeutta oleville (ns. paperittomille) lapsille.

Taso 2: Kunta toteuttaa vain lakisääteisen kiireellisen hoidon maassa ilman laillista oleskeluoikeutta oleville (ns. paperittomille) lapsille. Lisäksi kunnassa on vapaaehtoisen toimijan järjestämää muuta hoitoa paperittomille lapsille.

Taso 1: Kunta toteuttaa vain lakisääteisen kiireellisen hoidon maassa ilman laillista oleskeluoikeutta oleville (ns. paperittomille) lapsille tai lakisääteisen palvelun toteuttamisessa on ongelmia.

KYSYMYS 8: Kunnan lasten, nuorten ja perheiden palveluissa (kuten neuvola, perhetyö, varhaiskasvatus ja opiskeluhuolto) otetaan systemaattisesti puheeksi väkivallalta suojaavat tekijät, riskitekijät ja seuraukset sekä ohjataan tarvittaessa avun ja tuen piiriin.

Taso 4: Toteutuu kunnassa erinomaisesti.

Taso 3: Toteutuu kunnassa melko hyvin.

Taso 2: Toteutuu kunnassa jossain määrin.

Taso 1: Ei toteudu tai toteutuu vähäisissä määrin.

KYSYMYS 9: Kunnan lastensuojelussa toimitaan niin, että työntekijän ja lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen/nuoren, lapsen perheen ja muiden läheisten sekä muiden asiaan osallisten/lapselle tärkeiden ihmisten välillä on mahdollisuus jatkuvaan ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Kokemuksia ja näkemyksiä tästä kysytään lapsilta ja perheiltä säännöllisesti. (THL: Lastensuojelun laatusuositus 2019)

Taso 4: Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten/nuorten ja perheiden kokemuksia ja näkemyksiä asiakassuhteen vuorovaikutuksesta kysytään säännöllisesti. Suurin osa lapsista/nuorista ja perheistä, joilta asiasta on kysytty, kertoo olevansa erittäin tyytyväisiä asiakassuhteeseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen.

Taso 3: Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten/nuorten ja perheiden kokemuksia ja näkemyksiä asiakassuhteen vuorovaikutuksesta kysytään melko säännöllisesti. Merkittävä osa lapsista/nuorista ja perheistä, joilta asiasta on kysytty, kertoo olevansa tyytyväisiä asiakassuhteeseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen.

Taso 2: Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten/nuorten ja perheiden kokemuksia ja näkemyksiä asiakassuhteen vuorovaikutuksesta kysytään satunnaisesti. Melko pieni osa lapsista/nuorista ja perheistä, joilta asiasta on kysytty, kertoo olevansa tyytyväisiä asiakassuhteeseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen.

Taso 1: Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten/nuorten ja perheiden kokemuksia ja näkemyksiä asiakassuhteen vuorovaikutuksesta ei kysytä juuri lainkaan. Vain hyvin vähäinen määrä lapsia/nuoria ja perheitä, joilta asiasta on kysytty, kertoo olevansa tyytyväisiä asiakassuhteeseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen.

KYSYMYS 10: Suositellaan kunnallisen lastensuojelun sosiaalityön organisointia systemisen lastensuojelun toimintamallin mukaisesti aina, kun se on asiakastyön järjestämisen näkökulmasta mahdollista. (THL: Lastensuojelun laatusuositus 2019; Aaltio & Isokuortti 2019; Petrelius & Uutela 2020)

Taso 4: Systemisen lastensuojelun toimintamalli on pysyvästi käytössä kunnassa kaikissa lastensuojelun sosiaalityön tiimeissä. Esihenkilöt tukevat toimintamallia, ja sitä kehitetään aktiivisesti yhdessä asiakkaiden kanssa. Kunnassa on varmistettu riittävät voimavarat toimintamallin mukaiseen lastensuojelun sosiaalityöhön.

Taso 3: Systemisen lastensuojelun toimintamalli on pysyvästi käytössä kunnassa lähes kaikissa lastensuojelun sosiaalityön tiimeissä. Esihenkilöt tukevat toimintamallia, ja sitä kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa. Kunnassa on varmistettu riittävät voimavarat toimintamallin mukaiseen lastensuojelun sosiaalityöhön.

Taso 2: Systemisen lastensuojelun toimintamalli on käytössä kunnassa joissain lastensuojelun sosiaalityön tiimeissä. Esihenkilöt tukevat toimintamallia melko vähän. Toimintamallia

kehitetään melko vähän yhdessä asiakkaiden kanssa. Kunnassa on jonkin verran voimavaroja toimintamallin mukaiseen lastensuojelun sosiaalityöhön.

Taso 1: Kunnassa ei ole käytössä systeemisen lastensuojelun toimintamallia eikä muutakaan vastaavaa toimintamallia laadukkaan lastensuojelun sosiaalityön varmistamiseksi. Lastensuojelutyötä ei juurikaan kehitetä asiakkaiden kanssa. Kunnassa ei ole lastensuojelun sosiaalityöhön riittäviä voimavaroja.

KYSYMYS 11: Kunnassa lapset ja lapsen etu huomioidaan aikuisille tarkoitetuissa palveluissa, kuten mielenterveys- ja päihdepalveluissa silloin, kun asiakkaalla on lapsia.

Taso 4: Kunnan kaikissa keskeisissä aikuisille tarkoitetuissa palveluissa otetaan systemaattisesti puheeksi se, onko asiakkaalla lapsia. Kunnassa on käytössä ohjeistus ja toimintatapa/menetelmä puheeksiottoon, ja se on osa kaikkia keskeisiä aikuisten palveluita. Kunnassa toteutuu erittäin hyvin ja systemaattisesti monitoimijainen yhteistyö, joka mahdollistaa aikuisille tarkoitetuissa palveluissa lapsen ja lapsen edun huomioimisen sekä kokonaisvaltaisen tuen vanhemmille ja huoltajille.

Taso 3: Suuressa osassa kunnan aikuisille tarkoitetuissa palveluissa otetaan puheeksi se, onko asiakkaalla lapsia. Kunnassa on käytössä ohjeistus ja toimintatapa/menetelmä puheeksiottoon, ja se on käytössä suuressa osassa aikuisten palveluja. Kunnassa toimii monitoimijainen yhteistyö hyvin, ja se mahdollistaa aikuisille tarkoitetuissa palveluissa lapsen ja lapsen edun huomioimisen sekä tukea vanhemmille ja huoltajille.

Taso 2: Joissain kunnan aikuisille tarkoitetuissa palveluissa otetaan puheeksi se, onko asiakkaalla lapsia. Kunnan joissain aikuisille tarkoitetuissa palveluissa on käytössä ohjeistus ja toimintatapa/menetelmä puheeksiottoon. Kunnassa toimii monitoimijainen yhteistyö joidenkin palvelujen osalta, ja se mahdollistaa aikuisille tarkoitetuissa palveluissa satunnaisesti lapsen ja lapsen edun huomioimisen sekä jonkin verran tukea vanhemmille ja huoltajille.

Taso 1: Yksittäiset työntekijät ottavat kunnan aikuisille tarkoitetuissa palveluissa puheeksi sen, onko asiakkaalla lapsia. Joissain palveluissa on käytössä yksittäisiä ohjeistuksia puheeksiottoon. Lapsen ja lapsen edun huomioiminen aikuisille tarkoitetuissa palveluissa ei toteudu. Vanhemmille ja huoltajille ei juurikaan ole tarjolla tukea.

KYSYMYS 12: Kunnan tilat ja fyysinen/rakennettu ympäristö tukevat lasten terveyttä, hyvinvointia ja lasten liikkumista.

Taso 4: Julkisia tiloja, kuten varhaiskasvatussyksiköjä, kouluja, oppilaitoksia, kauppakeskuksia, kirjastoja, nuorisotiloja, (lähi)liikuntapaikkoja, kenttiä, (leikki)puistoja sekä koulureittejä suunniteltaessa huomioidaan systemaattisesti lapsen ja nuoren näkökulma sekä erilaisten lapsiryhmien tarpeet. Kunnassa on paljon julkista liikennettä ja pyöriteitä mahdollistamaan lasten turvallinen liikkuminen. Lasten turvallisuus huomioidaan systemaattisesti kunnan erilaisia kulkureittejä ja kevyen liikenteen väyliä suunniteltaessa. Kunnan fyysinen/rakennettu ympäristö sekä esimerkiksi koulujen ja päiväkotien pihat tukevat erittäin hyvin lasten päivittäistä liikkumista. Kunnan tilat ja rakennukset, joita käyttävät erityisesti lapset ja nuoret, ovat sisäilmaltaan terveitä ja puhtaita.

Taso 3: Julkisia tiloja suunniteltaessa huomioidaan hyvin lapsen ja nuoren näkökulma sekä erilaisten lapsiryhmien tarpeet. Kunnassa on julkista liikennettä ja pyöriteitä mahdollistamaan lasten turvallinen liikkuminen. Lasten turvallisuus huomioidaan useimmiten kunnan erilaisia kulkureittejä ja kevyen liikenteen väyliä suunniteltaessa. Kunnan fyysinen/rakennettu ympäristö sekä esimerkiksi koulujen ja päiväkotien pihat tukevat hyvin lasten päivittäistä liikkumista. Suurin osa kunnan tiloista ja rakennuksista, joita käyttävät erityisesti lapset ja nuoret, on sisäilmaltaan terveitä ja puhtaita.

Taso 2: Julkisia tiloja suunniteltaessa huomioidaan satunnaisesti lapsen ja nuoren näkökulma sekä erilaisten lapsiryhmien tarpeet. Kunnassa on jonkin verran julkista liikennettä ja pyöriteitä mahdollistamaan lasten turvallinen liikkuminen. Lasten turvallisuus huomioidaan satunnaisesti kunnan erilaisia kulkureittejä ja kevyen liikenteen väyliä suunniteltaessa. Kunnan fyysinen/rakennettu ympäristö sekä esimerkiksi koulujen ja päiväkotien pihat tukevat jonkin verran lasten päivittäistä liikkumista. Pieni osa kunnan tiloista ja rakennuksista, joita käyttävät erityisesti lapset ja nuoret, on sisäilmaltaan terveitä ja puhtaita.

Taso 1: Julkisia tiloja suunniteltaessa huomioidaan hyvin vähän lapsen ja nuoren näkökulma sekä erilaisten lapsiryhmien tarpeet. Kunnassa on vain vähän julkista liikennettä ja pyöriteitä mahdollistamaan lasten turvallinen liikkuminen. Lasten turvallisuus huomioidaan vain vähän kunnan erilaisia kulkureittejä ja kevyen liikenteen väyliä suunniteltaessa. Kunnan fyysinen/rakennettu ympäristö sekä esimerkiksi koulujen ja päiväkotien pihat tukevat vain vähän lasten päivittäistä liikkumista. Vain muutamat kunnan tiloista ja rakennuksista, joita käyttävät erityisesti lapset ja nuoret, ovat sisäilmaltaan terveitä ja puhtaita.

KYSYMYS 13: Kunta vähentää kasvihuonekaasupäästöjään systemaattisesti ja varautuu muuttuvaan ilmastoon sekä huomioi lapset ilmastotyössään.

Taso 4: Kunnalla on ilmastostrategia, joka on linkitetty kuntastrategiaan. Kunta huomioi ilmastovaikutukset kaavoitusta ja muuta maankäyttöä (mm. metsänhoito), liikennettä, rakentamista, energia- ja jätehuoltoa, palveluiden järjestämistä ja hankintoja koskevassa päätöksenteossa. Kunta raportoi päästökehityksestään vuosittain. Kunnat varautuvat ilmastomuutoksen seurauksiin eri toimialojen valmius- ja turvallisuussuunnitelmissa, ja lapset huomioidaan erityisen haavoittuvana kohderyhmänä. Kunta viestii aktiivisesti ilmastotyöstään kuntalaisille, eri lapsiryhmät huomioiden. Ilmastomuutos on läpileikkaavasti mukana opetussuunnitelmissa ja ammattikoulujen koulutussisällöissä.

Taso 3: Kunnalla on ilmastostrategia. Kunta huomioi jossain määrin ilmastovaikutuksia kaavoitusta ja muuta maankäyttöä (mm. metsänhoito), liikennettä, rakentamista, energia- ja jätehuoltoa, palveluiden järjestämistä ja hankintoja koskevassa päätöksenteossa. Kunta raportoi päästökehityksestään vuosittain. Kunta on jossain määrin varautunut ilmastomuutoksen seurauksiin eri toimialojen valmius- ja turvallisuussuunnitelmissa, mutta lapsia ei ole huomioitu erityisen haavoittuvana kohderyhmänä. Kunta viestii jossain määrin ilmastotyöstään kuntalaisille, myös lapsille. Ilmastomuutos on jossain määrin mukana opetussuunnitelmissa ja ammattikoulujen koulutussisällöissä.

Taso 2: Kunnalla ei ole ilmastostrategiaa. Kunta on yksittäisissä tapauksissa huomioinut ilmastovaikutukset kaavoitusta ja muuta maankäyttöä (mm. metsänhoito), liikennettä, rakentamista, energia- ja jätehuoltoa, palveluiden järjestämistä ja hankintoja koskevassa päätöksenteossa. Kunta on vähäisissä määrin varautunut ilmastomuutoksen seurauksiin eri toimialojen valmius- ja turvallisuussuunnitelmissa, mutta lapsia ei ole huomioitu erityisen haavoittuvana kohderyhmänä. Kunta viestii jossain määrin ilmastotyöstään kuntalaisille. Ilmastomuutos on vähäisissä määrin mukana opetussuunnitelmissa ja ammattikoulujen koulutussisällöissä.

Taso 1: Kunnalla ei ole ilmastostrategiaa ja ilmastovaikutusten huomiointi kaavoitusta ja muuta maankäyttöä (mm. metsänhoito), liikennettä, rakentamista, energia- ja jätehuoltoa, palveluiden järjestämistä ja hankintoja koskevassa päätöksenteossa on satunnaista. Kunta ei ole systemaattisesti varautunut ilmastomuutoksen seurauksiin. Kunta ei juuri viesti ilmastoasioista kuntalaisille eikä ilmastomuutos juurikaan näy opetussuunnitelmissa eikä ammattikoulujen koulutussisällöissä.

Tulosindikaattorit

KYSYMYS 1:	Lasta kiusattu kotona, hoidossa tai vapaa-ajalla viimeisen vuoden aikana, 4-vuotiaat lapset, vastaavanikäisistä lapsista
Kuntakohtainen arvo:	
Kansallinen keskiarvo:	34,8 %
Tietolähde:	Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimus, perustulokset, 4-vuotiaat lapset, 2018 (huom. jatkunut FinLapset-tutkimuksena; tulossa: vauvat 2020)

KYSYMYS 2:	Lapsi koulukiusattuna vähintään kerran viikossa
------------	---

4. ja 5. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 7,2 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 5,5 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 3:	Lapsi koulukiusattuna vähintään kerran viikossa
------------	---

8. ja 9. luokan oppilaat, toimintarajoitteita kokevat nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 11,6 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

8. ja 9. luokan oppilaat, ulkomaista syntyperää olevat nuoret, syntyneet ulkomailla

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 11,6 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

KYSYMYS 4: Lapsi kokenut seksuaalista häirintää puhelimesta tai internetissä vuoden aikana, 8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 16,9 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 5: Lapsella mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, 4. ja 5. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 15,5 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 6: Lapsella kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus kahden viime viikon aikana

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 12,9 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

Lukion 1. ja 2. vuosi

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 13,9 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

Ammatillinen oppilaitos

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 13,9 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 7: Lapsi kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana

4. ja 5. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 12,5%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 12,5%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

KYSYMYS 8: Lapselle on aiheuttanut haittaa vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö, 8.-9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 5,3 %

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 9: Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0-17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 0,4 %

Tietolähde: Sotkanet 2018, tai Lastensuojelurekisteri, THL, Tietoikkuna

KYSYMYS 10: Lapsi käyttänyt leikki- ja liikuntapaikkoja viikoittain, 4-vuotiaat lapset

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 69,6 %

Tietolähde: Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimus, perustulokset, 4-vuotiaat lapset, 2018

OSALLISUUS

Rakenne- ja prosessi-indikaattorit

KYSYMYS 1:	Kunta huolehtii, että osallisuus toteutuu lasten jokapäiväisissä kasvuympäristöissä. Osallisuuden edistäminen on ohjaava toimintaperiaate lasten ja nuorten kanssa työskenteleville.
Taso 4:	Kunnassa on selkeät vastuut osallisuuden edistämiseksi, ja sitä tuetaan lasten ja nuorten kaikissa kasvuympäristöissä neuvolasta toisen asteen koulutukseen sekä yksittäistä lasta koskevilla asioilla. Ammattilaisia myös koulutetaan osallisuuden edistämiseksi. Osallisuuden edistäminen on kuvattu kuntakohtaisissa tai koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa sekä varhaiskasvatussuunnitelmissa. Suunnitelmissa huomioidaan osallisuuden edistäminen eri ikäkausina ja kehitysvaiheissa.
Taso 3:	Osallisuuden edistäminen on kuvattu kuntakohtaisissa tai koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa sekä varhaiskasvatussuunnitelmissa. Osallisuuden edistämistä tarkastellaan lisäksi poikkihallinnollisesti siten, että kaikki toimialat osallistuvat osallisuuden kasvun edistämiseen, myös yksittäistä lasta koskevilla asioilla.
Taso 2:	Osallisuuden edistäminen on kuvattu kuntakohtaisissa tai koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa sekä varhaiskasvatussuunnitelmissa. Osallisuus on kuvattu kaikkien lasten ja nuorten mahdollisuutena kunta- ja yksikkökohtaisissa opetussuunnitelmissa.
Taso 1:	Osallisuutta edistetään vain rajoitettujen, edustuksellisten ryhmien tai muutenkin aktiivisten lasten ja nuorten osalta. Osallisuuteen lasten arjen elinympäristöissä ei kiinnitetä erityistä huomiota.
KYSYMYS 2:	Kunta varmistaa, että myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuus toteutuu, ja arvioi sitä.
Taso 4:	Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja lapsiryhmien osallistumisen esteiden poistamiseen ja osallisuuden edistämiseen liittyvää työtä tehdään ja arvioidaan koordinoitusti yhdessä kunnan hallinnonalojen sekä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Henkilökunnan osaamista asian

suhteen kehitetään systemaattisesti. Lapset ja nuoret voivat antaa palautetta osallistumisestaan, ja tähän rohkaistaan aktiivisesti eri ympäristöissä.

Taso 3: Kunnassa tunnustetaan haavoittuvassa asemassa olevat lapset, jotka elävät esimerkiksi syrjinnän vaarassa, köyhydessä tai perheissä, joissa on kasautuneita vaikeuksia. Heidän osallistumisensa esteiden poistamiseen ja osallisuuden edistämiseen liittyvää työtä tehdään koordinoitusti.

Taso 2: Kunnassa tehdään arvio, millaiset lapset ja lapsiryhmät eivät pääse osallistumaan.

Taso 1: Osallistumisen alustoja ja kanavia ei kartoiteta eikä niihin liittyviä toimintoja suunnitella kootusti. Toiminnot ovat sattumanvaraisia.

KYSYMYKSI 3: Kunnassa on säännöllisesti ja aktiivisesti toimiva nuorisovaltuusto (nuva), oppilaskunnan hallitukset ja lapsiparlamentti, joilla on vaikutusmahdollisuuksia kunnan toimintaan ja päätöksentekoon.

Taso 4: Nuvalla, oppilaskunnilla ja lapsiparlamentilla on aidot vaikutusmahdollisuudet kunnassa. Kunta osoittaa toimintaan tarvittavat resurssit. Nuvan edustajilla on puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuuston ja lautakuntien kokouksissa ja he saavat tähän tarvitsemansa tuen. Kunta mahdollistaa sen, että nuva voi allokoida resursseja haluamiinsa kohteisiin. Kunta kiinnittää huomiota siihen, että näihin edustuksellisiin rakenteisiin tulisi mukaan eri taustoista tulevia lapsia ja nuoria. Oppilaskunnat, nuvat ym. saavat äänensä kuuluviin kunnallisissa / paikallisissa päätöksentekokierroksissa.

Taso 3: Nuvalla ja lapsiparlamentilla on aidot vaikutusmahdollisuudet kunnan toimintaan, mutta ei (ainakaan merkittävää) omaa resurssia käytössä tai valtaa päättää esimerkiksi nuorisopalvelujen resursseista. Nuvan edustajilla on vähintään läsnäolo-oikeus kunnanvaltuuston kokouksissa. Ryhmien ulkopuolisten nuorten osallisuutta ei ole erityisesti pohdittu.

Taso 2: Edustukselliset toimielimet ovat toiminnassa ja niiden toimintaan on varattu resursseja. Toiminta ei ole vielä löytänyt vaikuttavaa muotoa. Rakenteet eivät tue toimielinten jatkuvuutta ja kehitystä.

Taso 1: Kuntaan on luotu lain edellyttämät edustukselliset toimielimet. Koulutuksen lainsäädännössä kuvatut oppilas- ja opiskelijakunnat ovat olemassa. Kokousten lisäksi muuta toimintaa ei juuri ole.

KYSYMYKSI 4: Kunnassa on edustuksellisten osallisuusrakenteiden lisäksi muita osallisuutta edistäviä rakenteita, jotka mahdollistavat lasten ja nuorten näkemysten esiintuomisen eri ikäkausina. Näkemykset otetaan huomioon palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä.

Taso 4: Kunnassa on systemaattisesti käytössä monenlaisia osallisuusrakenteita, jotka mahdollistavat aktiivisen vuoropuhelun eri ikäisten lasten ja nuorten kanssa pistemäisen kuulemisen sijaan. Edustuksellisten rakenteiden ohella kunnassa on erilaisia osallisuusrakenteita (kuulemistilaisuudet, digitaaliset alustat, palautejärjestelmät yms.) myös yksittäistä lasta koskeviin kuulemisen käytäntöihin. Alle kouluikäisten osallisuuteen on luotu omat rakenteet. Kunta varmistaa, että lasten osallistumiseen ja kuulemiseen on käytettävissä riittävästi resursseja (aika, budjetti, henkilötö) ja että edustuksellisiin rakenteisiin tulee mukaan eri taustoista tulevia, moninaisia lapsia ja nuoria.

Taso 3: Kunnassa on systemaattisesti käytössä joitakin osallisuusrakenteita. Kunnassa on kiinnitetty huomiota osallisuusrakenteiden monipuolisuuteen, alle kouluikäisten kuulemiseen sekä yksittäistä lasta koskeviin kuulemisen käytäntöihin. Osallisuustyötä on tarkasteltu koko kunnan tasolla ja siihen on osoitettu jonkin verran resursseja (aika, budjetti, henkilötö). Osallisuuden toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan.

- Taso 2: Kunnassa on jonkin verran osallisuusrakenteita, mutta niiden käytännön merkitys riippuu toimialasta tai yksiköstä. Kunnassa on tunnistettu tarve luoda järjestelmiä alle kouluikäisten lasten kuulemiseen. Osallisuustyötä ei vielä ohjata kuntatasoisesti.
- Taso 1: Kuuleminen on satunnaista. Kunnassa on vain yksittäisten viranhaltijoiden toteuttamia osallisuuteen liittyviä toimintoja. Kunnassa saattaa olla ajattelu- tai toimintatapoja, jotka haittaavat eri-ikäisten lasten ja nuorten näkemysten esiin tuomista tai lasten ja nuorten omaehtoista toimintaa.

KYSYMYS 5: Kunnan palveluita koskeva palautteenkeruu on lapsiystävällistä, säännönmukaista ja järjestelmällistä.

- Taso 4: Kunta varmistaa rakenteilla ja toimintatavoilla systemaattisen, ikätasaisen ja lapsiystävällisen palautteenkeruun palveluistaan. Palautemekanismien vaikuttavuutta tarkastellaan. Palautetta antaneille lapsille viestitään, mitä vaikutusta heidän antamallaan palautteella on. Kunta kiinnittää erityistä huomiota palautteenkeruun monikanavaisuuteen, saavutettavuuteen, esteettömyyteen ja vuoropuhelun merkitykseen. Myös nimetöntä palautetta on mahdollista antaa. Eri toimialat kehittävät palautemekanismeja yhdessä.
- Taso 3: Kunnan palveluissa on useita lapsiystävällisiä palautteen keruun tapoja. Palautteen keruun monikanavaisuuden, saavutettavuuden, esteettömyyden ja vuoropuhelun merkitykseen on kiinnitetty huomiota.
- Taso 2: Palautetta kunnan palveluista kerätään lapsilta satunnaisesti, ja kunnassa on yksittäisiä lapsiystävällisiä palautteen keruun tapoja.
- Taso 1: Palautetta kunnan palveluista ei juuri kerätä lapsilta. Palautteenkeruun lapsiystävällisyyteen ei kiinnitetä erityistä huomiota.

KYSYMYS 6: Kaupunkiympäristön suunnittelussa selvitetään ja otetaan huomioon lasten kokemuksia ja näkemyksiä. Näin toimitaan prosessin eri vaiheissa ja eri suunnittelutehtävissä, kuten maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa sekä muuten julkisia tiloja suunniteltaessa.

- Taso 4: Kunnassa on suunnitelma sille, miten lapsen kuuleminen toteutetaan teknisellä toimialalla. Lapset ja nuoret huomioidaan erityisenä ryhmänä erilaisia suunnitelmia laadittaessa. Kaavatyössä tämä näkyy esimerkiksi kaavan osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyissä. Kuulemista toteutetaan paitsi lasten toimintaympäristöjen, myös yleisemmän yhdyskuntasuunnittelun osalta. Kuulemisia toteutetaan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Kunnassa on lasten omaan kokemustietoon pohjautuva arviointi siitä, että lasten näkemykset on huomioitu. Lasten kuulemisen laatu on dokumentoitu lapsia koskevissa päätöksissä.
- Taso 3: Kunnassa on rakenteita sille, miten lapsia ja nuoria kuullaan teknisellä toimialalla. Tähän on kehitetty useampia kuin yksittäisiä menetelmiä. Kuulemisia on toteutettu suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin osalta. Kuulemisen huomiointia on dokumentoitu.
- Taso 2: Kunnassa on toteutettu kuulemisia lapsille ja nuorille tärkeiden julkisten tilojen, kuten leikkipuistojen, lähiliikuntapaikkojen, koulurakennusten tai lähimetsien osalta ja prosessin lapsiystävällisyyteen on kiinnitetty huomiota.
- Taso 1: Lapset mielletään toiminnan kohteiksi. Lapsia kuullaan teknisellä toimialalla lakisääteiset velvollisuudet täyttäen, mutta kuulemisen menetelmiin tai prosessin lapsiystävällisyyteen ei ole kiinnitetty huomiota.

KYSYMYS 7: Kunnassa tuetaan lasten ja nuorten osallisuutta järjestö- ja harrastustoiminnassa.

Taso 4: Lasten osallistumisoikeuksien toteutumista arvioidaan ja tämä huomioidaan järjestöjen tukemisessa. Kunta rohkaisee nuorten omaehtoista toimintaa ja tukee tätä harrastetiloja ja resursseja myöntämällä. Harrastusten tulisi myös olla ilmaisia tai hyvin edullisia. Toimintamahdollisuuksista tiedotetaan lapsille ja nuorille heidän kasvuympäristöissään ja käyttämässään palveluissa.

Taso 3: Lasten osallistumisoikeuksien toteutumista arvioidaan järjestötoiminnassa. Tämä otetaan huomioon kunnan järjestöavustuksissa ja toimitilojen myöntämisessä. Kunta tukee lasten omaehtoista toimintaa.

Taso 2: Lasten osallistumista tuetaan kunnassa ja se otetaan huomioon järjestöavustuksissa.

Taso 1: Lasten toimijuutta järjestöissä ei tunnisteta. Järjestöjen toiminnot toteutetaan aikuisvetoisesti.

KYSYMYS 8: Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät aikuiset ja lasten kasvuympäristöt edistävät lasten vertaissuhteita ja varmistavat, ettei yksikään lapsi jää yksin.

Taso 4: Rakenteilla ja toimintatavoilla varmistetaan, ettei yksikään lapsi jää yksin. Lasten yksinäisyyttä käsittelevät kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset analysoidaan, ja yksinäisten lasten pieneenkin määrään reagoidaan. Lasten ja nuorten parissa työskentelevillä on riittävä ymmärrys ja menetelmäosaaminen lasten ja nuorten vertaissuhteista ja niiden edistämisestä sekä erilaisista ryhmäilmiöistä. Vertaissuhteissa otetaan huomioon verkkoympäristöt.

Taso 3: Lasten vertaissuhteita tuetaan useimmissa kasvuympäristöissä. Lasten yksinäisyyttä käsittelevät kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset analysoidaan, ja niiden pohjalta tehdään toimenpiteitä. Lasten ja nuorten parissa työskentelevillä aikuisilla on pääsääntöisesti riittävä ymmärrys lasten ja nuorten vertaissuhteista ja erilaisista ryhmäilmiöistä. Syrjinnälle ja vertaissuhteiden puuttumiselle alttiit ryhmät tunnistetaan.

Taso 2: Lasten vertaissuhteiden merkitys on tunnistettu koko kunnan tasolla. Lasten vertaissuhteita tuetaan yksittäisissä kasvuympäristöissä.

Taso 1: Lasten vertaissuhteiden tukemiseen ei kiinnitetä kunnassa erityistä huomiota.

Tulosindikaattorit

KYSYMYKSI 1: Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä

4. ja 5. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 3,6%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 11,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

Lukion 1. ja 2. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 10,3%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYKSI 2: Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä

8. ja 9. luokan oppilaat, toimintarajoitteita kokevat nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 20,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

8. ja 9. luokan oppilaat, ulkomailla syntyneet nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 21,3%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

KYSYMYKSI 3: Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, 8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 12,4%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYKSI 4: Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa

8. ja 9. luokan oppilaat, toimintarajoitteiset nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 75,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

8. ja 9. luokan oppilaat, ulkomaista syntyperää olevat nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 21,3%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

KYSYMYKSI 5: Tuntee itsensä yksinäiseksi

4. ja 5. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 3,4%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

8. ja 9. luokan oppilaat

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 10,7%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2019

KYSYMYS 6: Tuntee itsensä yksinäiseksi

8. ja 9. luokan oppilaat, toimintarajoitteiset nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 21,8%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

8. ja 9. luokan oppilaat, ulkomailla syntyneet nuoret

Kuntakohtainen arvo:

Kansallinen keskiarvo: 21,1%

Tietolähde: Kouluterveyskysely 2017

LAPSIYSTÄVÄLLINEN KUNTA -MALLIN TOTEUTTAMINEN KUNNASSA

Rakenne- ja prosessi-indikaattorit

KYSYMYS 1:	Kunnalla on toimiva koordinaattorirakenne Lapsiystävällinen kunta -työhön. Koordinaatioryhmä on monitoimijainen ja tapaa säännöllisesti.
Taso 4:	Koordinaattorirakenne sisältää koordinaattorin, koordinaatioryhmän ja mahdollisesti ohjausryhmän. Koordinaatioon on riittävä mandaatti ja tarvittavat tapaamiset ja työaika. Ryhmän jäsenet ymmärtävät roolinsa ja toimivat linkkinä oman toimialansa/organisaationsa ja Lapsiystävällinen kunta -työn välillä. Ryhmän sidonnaisuudet kunnan muuhun kehittämistyöhön on määritelty. Koordinaatioryhmässä ovat edustettuina tai edustus on muuten sovittu: varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, nuorisotyö, terveyspalvelut, lastensuojelu, yhdyskuntasuunnittelu, keskushallinto, viestintä, poliittinen päätöksenteko, kansalaisyhteiskunnan toimijat, lapset ja nuoret.
Taso 3:	Koordinaattorirakenne sisältää koordinaattorin ja koordinaatioryhmän. Koordinaatiolle on melko hyvä mandaatti ja työaika. Lähes kaikki toimialat ja sidosryhmät ovat edustettuina. Ryhmän jäsenten rooli ja suhde muuhun kunnan kehittämistyöhön on hahmottumaton.
Taso 2:	Kunnassa on nimetty koordinaattori ja koordinaatioryhmä, mutta koordinaattorin työaikaa ei ole määritetty ja ryhmän tapaamiset, tehtävät ja sidonnaisuudet ovat satunnaisia ja määrittelemättömiä.
Taso 1:	Kunnassa ei ole koordinaattoria eikä koordinaatioryhmää.
KYSYMYS 2:	Lapsiystävällinen kunta -koordinaattorilla on riittävät resurssit Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyöhön sekä mahdollisuus täydentää osaamistaan.
Taso 4:	Koordinaattorilla on riittävä työaika Lapsiystävällinen kunta -työhön ja riittävä mandaatti (itsellään tai koordinaatioryhmän kautta) edistää toimintaa. Koordinaattorilla on tehtävään liittyvää ammatillista osaamista ja tietotaitoa (mm. verkostotyöstä) sekä mahdollisuus kehittää

osaamistaan. Koordinaattorilla on säännöllisesti mahdollisuus osallistua UNICEFin järjestämiin vuosittaisiin, valtakunnallisiin verkosto- ja koordinaattoritapaamisiin.

Taso 3: Koordinaattorilla on lähes riittävä työaika, mandaatti ja kouluttautumismahdollisuudet ja säännöllisesti mahdollisuus osallistua UNICEFin järjestämiin vuosittaisiin, valtakunnallisiin verkosto- ja koordinaattoritapaamisiin.

Taso 2: Koordinaattorilla on jonkin verran työaikaa, mandaattia ja kouluttautumismahdollisuuksia.

Taso 1: Koordinaattorilla ei ole riittävää työaikaa, mandaattia tai kouluttautumismahdollisuuksia.

KYSYMYKSI 3: Lasten ja nuorten näkemykset ohjaavat kunnan Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyötä.

Huom! Vastaa tähän, kun täytät nykytilan arviointia vähintään toisen kerran.
Ensimmäisellä kerralla voit valita "ei mikään tasoista".

Taso 4: Lapset ja nuoret ovat olleet mukana nykytilan kartoituksessa, toiminnan kehittämisessä, toimintasuunnittelussa ja täytäntöönpanossa sekä seurannassa ja arvioinnissa. Lapsia, myös haavoittuvassa asemassa olevia lapsia, on kuultu nuorisovaltuustoa laajemmin. Menetelmät kuulemisessa ovat olleet monipuolisia sekä eri ikätasojille ja lapsiryhmille sopivia. Lapset ovat saaneet tietoa osallistumisensa vaikutuksista.

Taso 3: Lapset ja nuoret (ml. haavoittuvassa asemassa olevat lapset) ovat olleet mukana nykytilan kartoituksessa, toiminnan kehittämisessä ja toimintasuunnittelussa. Toteutusvaiheessa osallistuminen on ollut satunnaista ja tapauskohtaista. Lapset ja nuoret eivät ole olleet mukana seurannassa ja arvioinnissa.

Taso 2: Lapsia ja nuoria on kuultu nykytilan kartoitusta ja toimintasuunnitelmaa varten, mutta ei myöhemmissä vaiheissa.

Taso 1: Lapset ja nuoret eivät ole olleet mukana nykytilan kartoituksessa, toiminnan kehittämisessä, toimintasuunnittelussa, täytäntöönpanossa eivätkä seurannassa ja arvioinnissa.

KYSYMYKSI 4: Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyön toimeenpano on kytketty osaksi kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua sekä vuosikelloa.

Huom! Vastaa tähän, kun täytät nykytilan arviointia vähintään toisen kerran.
Ensimmäisellä kerralla voit valita "ei mikään tasoista".

Taso 4: Täysin yhteensopivat.

Taso 3: Suurimmalta osin yhteensopivat.

Taso 2: Osin yhteensopivat.

Taso 1: Erilliset.

KYSYMYKSI 5: Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyön toimenpiteille on varattu riittävät resurssit kunnan talousarvioon ja käyttösuunnitelmiin.

Huom! Vastaa tähän, kun täytät nykytilan arviointia vähintään toisen kerran.
Ensimmäisellä kerralla voit valita "ei mikään tasoista".

Taso 4: Toteutuu erinomaisesti.

Taso 3: Toteutuu hyvin.

Taso 2: Toteutuu jossain määrin.

Taso 1: Toteutuu vähän tai ei lainkaan.

KYSYMYKSIÄ 6: Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyön tavoitteet ja toimenpiteet tähtäävät kunnassa pitkäkestoisiin ja rakenteellisiin muutoksiin.

Huom! Vastaa tähän, kun täytät nykytilan arviointia vähintään toisen kerran.
Ensimmäisellä kerralla voit valita "ei mikään tasoista".

Taso 4: Toteutuu erinomaisesti.

Taso 3: Toteutuu hyvin.

Taso 2: Toteutuu jossain määrin.

Taso 1: Toteutuu vähän tai ei lainkaan.

KYSYMYKSIÄ 7: Lapsiystävällinen kunta -malli ja -kehittämistyö on koko kunnan yhteinen tavoite. Lapsen oikeuksien varmistamiseen ovat sitoutuneet kunnan johto, kaikki kunnan toimialat, päätöksentekijät, kolmas sektori ja kuntalaiset.

Taso 4: Toteutuu erinomaisesti.

Taso 3: Toteutuu hyvin.

Taso 2: Toteutuu jossain määrin.

Taso 1: Toteutuu vähän tai ei lainkaan.

YHTEYSTIEDOT

Lisätietoa Lapsiystävällinen kunta -mallista

Sanna Koskinen, Erityisasiantuntija
sanna.koskinen@unicef.fi, 050 576 2293

Johanna Laaja, Erityisasiantuntija
johanna.laaja@unicef.fi, 040 721 1515

Mikael Malkamäki, Koordinaattori
mikael.malkamaki@unicef.fi, 050 442 5242